

N:o 203.

Af herr **K. H. Branting** m. fl., i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen.

I motiveringen till den kungl. propositionen i rösträttsfrågan framställer herr justitieministern Berger bland annat, huru vårt folk gått framåt sedan 1865 till större politisk mognad:

»Större välmåga och bättre folkundervisning samt större möjlighet att på flera olika sätt inhämta allmänt vetande hafva skapat en folkbildning, betydligt öfverlägsen den, som förut varit rådande. På landet verka folkhögskolor till upplysningens höjande, och förvaltningen af de kommunala angelägenheterna har utvecklat en stor förmåga af själfstyrelse. De arbetarorganisationer, som flerstädes, särskildt i städerna, kommit till stånd, de föreningar och samfund af olika slag, som snart sagdt öfver allt i landet finnas, hafva i hög grad verkat lifvande och uppfostrande på samhällsmedlemmarnas vilja och förmåga att deltaga i allmänna angelägenheter. Såväl i städerna som på landsbygden hafva uppstått storindustriella anläggningar med sammanträngd befolkning, hvilken visat sig vara lifligt intresserad af hvad som tilldrager sig i samhället och närmast af de frågor, som röra denna befolknings intresse och välbefinnande. Det påstående torde numera icke jäfvas, att åtminstone hos denna samhällsklass

finnes ett allmänt och lifligt känt behof att äga inflytande i representationen. — — De till en början svagt ljudande fordringarna på införandet af allmän rösträtt ha allt mer och mer vunnit i styrka, och på sista tiden har ytterligare en omständighet tillkommit, som fört rösträttsfrågan framåt. Efter den lösning af försvarsfrågan, som år 1901 kom till stånd, har det erkänts vara rättvist eller billigt, att de medborgare, som nu i så hög grad komma att offra tid och krafter åt landets försvar, äfven få aktivt deltaga i valen till folkrepresentationen.»

Och vidare yttrar herr justitieministern:

»Af den folkbildning, vårt land skänker sina söner, äga alla rätt till lika delaktighet. Från denna synpunkt synes mig rättvist att alla män, som uppnått politisk myndighetsålder, i lika mån få inverka på de val, hvarur den folkvalda delen af Riksdagen framgår. Det synes mig äfven rättvist att alla de, som hvar på sin plats utgöra nyttiga beståndsdelar af samhället, utföra sin del af dess arbete och bära sin del af de bördor, samhället måste pålägga dem, jämväl äga rätt att, utan hänsyn till förmögenhetsställning, blifva delaktiga af den främsta rättighet, samhället skänker, den att äga inflytande på landets lagstiftning. Den skillnad, som härutinnan består mellan olika samhällsklasser i vårt land, har alstrat ett visst missförstånd mellan klasserna och kan onekligen medföra en fara för ett lugnt framåtskridande i kulturellt och ekonomiskt afseende.

Af dessa skäl kan en åtgärd, som blott åsyftar nedsättning af nu stadgade censusbelopp, icke vara tillräcklig. Den skulle endast sätta en godtycklighet i stället för en annan, den skulle icke skapa den likställighet, som är ett villkor för att alla medborgare i ett fritt land må känna sig solidariska. De nu från politisk rösträtt utestängda hafva gifvetvis, liksom alla andra, sina särskilda intressen i samhället. Dessa kunna omöjligen effektivt bevakas af andra samhällsklassers målsmän, helst de ju ofta hafva helt motsatta intressen och därför torde vara böjda att, om än omedvetet, eftersätta hvad för de nu utestängda kan vara gagneligt. Om däremot alla intressen i samhället äro i den folkvalda kammaren vederbörligen företrädda, bör detta vara ägnadt att gifva staten en inre fasthet och styrka, som, förutsatt att motvikt finnes i händelse af maktmissbruk, undanröjer faran för inre omstörtningar. Det synes därför vara riktigt och äfven politiskt klokt att på den allmänna rösträtts grund söka finna lösningen af rösträttsfrågan. Oklokt skall det däremot i längden blifva att i ett land, som vårt, från rösträtt utesluta stora samhällsklasser.»

Och efter en öfverblick af hur den allmänna rösträtten införts i en mängd af Europas stater fortsätter herr justitieministern:

»Den lärdomen torde andra länders politiska historia dock gifva, att politisk rösträtt i längden icke kan undanhållas de samhällslager, som ställts utanför en godtyckligt uppdragen förmögenhetsgräns.

Det är naturligt, att den allmänna rösträtten skall verka till en demokratisering af samhället och dess åskådningar. Däruti kan icke ligga någon fara för statens välfärd. Tvärtom kan förutsättas, att den allmänna rösträtten skall i icke ringa grad underlätta genomförandet af viktiga sociala reformer till samhällets bästa. Ofta har emellertid framhållits, att hos den stora massan icke kan finnas tillbörlig politisk insikt och att den allmänna rösträtten kan skapa ett massvälde, som ställer sina intressen uteslutande i förgrunden och bringar särskildt den ekonomiska utvecklingen i fara. Den förra af dessa erinringar förtjänar enligt min tanke föga afseende. Det är ej massan, som direkt bestämmer; den endast väljer sina ombud, och det torde icke med fog kunna sägas, att dessa i regel besitta mindre insikt än andra klassers representanter. Det ofta hörda talet åter, att den allmänna rösträtten i andra länder visat sig samhällsfarlig, har, såvidt jag har mig bekant, ej bestyrkts af erfarenheten från dessa länder. Den allmänna rösträtten har icke framkallat några häftiga omstörtningar, den har snarare förekommit dem.»

De grundsatser, som i här anförda stycken utvecklats, äro den modärna demokratiens. Vi gifva den vår fulla anslutning. Men vid pröfning af själfva det förslag, som skulle vara byggdt på dessa, nödgas vi konstatera, att Kungl. Maj:t på flera afgörande punkter offrat sina egna så klart utvecklade principer.

Den allmänna rösträtten innebär efter vår mening att — som det uttrycktes i motionen därom vid 1902 års riksdag — »ingen klass eller grupp af myndiga, oförvitliga medborgare hålles utestängd från behörigt inflytande på samhällets angelägenheter».

Pröfva vi med den måttstocken de inskränkningar som gjorts — och därvid förbigå den stora frågan om *kvinnans* rösträtt, då Kungl. Maj:t glädjande nog icke ställt sig afvisande mot denna, utan blott för tillfället af praktiska skäl undanskjutit den — så framställa sig följande erinringar:

Kungl. Maj:t finner den borgerliga myndighetsåldern »alldeles för låg» såsom *politisk myndighetsålder*. Oss synes att, om också med hänsyn till krafvet på fullgjord värnplikt, af praktiska skäl någon ringa jämkning kunde ske i detta stycke, så är Kungl. Maj:ts åldersstreck alldeles

för högt. Det innebär en omotiverad bortskärning af fyra stora åldersklasser, hvilka, för att tala med justitieministern, »hvar på sin plats utgöra nyttiga beståndsdelar af samhället, utföra sin del af dess arbete och bära sin del af dess bördor.»

Antalet män mellan 21 och 26 år är enligt vår officiella statistik ej mindre än 209,000. Man må också erinra sig, att, då valen blott återkomma hvart tredje år, t. ex. den åldersklass, som under ett valår fyller 25 år, först vid 28 år skulle faktiskt bli i tillfälle att första gången utöfva sin rösträtt. Kungl. Maj:ts förslag leder alltså till ett betänkligt försvagande af de yngre åldersklassernas insats i vårt land, så mycket mera opåkalladt som medelåldern i Sverige för närvarande är högre än i något annat land på jorden.

Att den som för sig och de sina är hänvisad till understöd från *fattigvården* knappt kan antagas äga den själfständighet, som vid rösträttens utöfvande är önskvärd, må väl medgifvas. Men Kungl. Maj:ts formulering af detta stadgande synes oss dock allt för kategorisk. Det kan ej vara rimligt att t. ex. den, som på grund af sjukdom måst taga i anspråk kommunal hjälp till sjukhusvård, eller en familjeförsörjare, hvars barn fått något understöd under faderns oförvållade arbetslöshet, härför skall beröfvas sin medborgerliga rätt. I denna punkt torde därför böra sökas en jämkning i Kungl. Maj:ts förslag. Vi ha förslagsvis formulerat en sådan.

Kungl. Maj:t uppställer vidare som alldeles nytt valrättsvillkor *betald skatt till staten*, där sådan åligger, samt håller på samma gång fast vid det från den nuvarande ordningen ärfda, att skatten till *kommunen* äfven skall vara betald.

Principiellt innebära bägge dessa villkor ett bestämdt afsteg från den allmänna rösträttens grundsats. Skatterna böra betalas, därom äro alla ense; men medborgarrätten skall icke köpas med betald debetsedel.

Erkänner man med justitieministern, att rösträtten bör vara oberoende af all cencus, kan man endast genom en våldsam inkonsekvens åter införa beskattningsprincipen bland valrättsvillkoren. Följden blir då också, som redan från konservativt håll påpekats, att med dessa villkor den del af valmanskåren, som för fattigdom eller sjuklighet befriats äfven från erläggande af mantalspenningar, i själfva verket blir den enda grupp, som riktigt säkert har sin rösträtt i behåll. Däremot få de stora skaror af arbetare och med dem likställda, hvilka fastän nere vid existensminimum, påläggas direkta utskylder, sin valrätt i verkligheten prisgifven åt de

kommunala myndigheternas ofta ojämna och godtyckliga taxering af deras skatteförmåga. Kunnat de sedan ej erlagga hvad som påförts dem, så blir den skulden icke afskrifven, äfven om billighetsskäl aldrig så starkt skulle tala härför. I tre år skulle en enda obetald debetsedel utestänga från valrätt en familjefader, som dock bidrager genom vårt indirekta skattesystem kanske med hundratals kronor årligen till statens inkomster och som är pliktig att i farans stund offra lif och blod för sitt land!

Betald skatt till staten står för närvarande icke som rösträttsvillkor. Så mycket mindre skäl då att nu införa ett sådant stadgande, när det stora steget skall tagas från census-rösträtt till allmän rösträtt. Låt vara, att detta streck efter åtskilligas mening icke skulle i praktiken blifva af alltför ingripande betydelse, det kommer dock att stå kvar som en motsägelse, hvilken andra folk icke känna till i sin allmänna rösträtt. Vi vidhålla följaktligen det gamla folkkravet, att rösträtten skall hållas helt oberoende af den direkta beskattningen.

Men Kungl. Maj:t har icke stannat vid att fordra utskylderna till staten betalda. Äfven skatten till *kommunen* kräfvades erlagd sedan tre år.

I vår nuvarande rösträttsordning utgör den kommunala valrätten grunden för den politiska. Med öfvergång till allmän rösträtt uppgifves helt denna grund. Medborgare, som icke äro kommunalt skattskyldiga eller röstberättigade, rycka i hundratusetal fram till den politiska valrätten, i likställighetens intresse och utan hänsyn till förmögenhetsställning, såsom justitieministern i anförda stycken närmare utvecklat.

Fastän sålunda hvarje samband afklippts mellan kommunal och politisk rösträtt, håller Kungl. Maj:t lika fullt fast vid fullgjord skattskyldighet till kommunen som rösträttsvillkor. Det ologiska och förvända i en sådan sammankoppling synes oss ligga i öppen dag. Och ur praktisk synpunkt har med slående styrka bl. a. framhållits de kommunala bördornas ytterliga ojämnhet i olika kommuner och exempel ha gifvits på talrika fall, då detta kommunala s. k. utskyldsstreck leder till uppenbar obillighet och orättvisa. Vi erinra härvid om det uttalande i ämnet, som gjorts af Frisinnade landsföreningens förtroenderåd. Man må äfven beakta, att det kommunala utskyldsstrecket vänder sig med särskild tyngd mot de samhällslager, som något höja sig öfver existensminimum. Med våra nuvarande skatteförhållanden växa bördorna för dessa i orimlig grad, så fort man lämnar det skattefria minimum något bakom sig. Men det kan aldrig vara en klok eller rättvis politik att så att säga förutbestämma till

decimering vid valurnorna de samhällsgrupper, hvilka just lyckats höja sig till en börjande dräglig bärgning.

icke heller har man någonstädes i utlandet, där allmän rösträtt är införd, på dylikt sätt hopblandat censusprincipen och personlighetsprincipen. Och vårt »mogna och trogna» folk lär icke känna sig tillfreds med att ensamt lyckliggöras med en stark kringsskäring i den allmänna rösträtten, som hos andra nationer icke sättes i fråga.

Det var enligt officiella uppgifter ej mindre än 104,000 män öfver 25 år, däraf 47,000 öfver 40 år, hvilka vid senaste utredning befunnos häfta för obetalda utskylder till kommunen. Men man kan befara, att denna redan så väldiga siffra skulle svälla ut högst ansevärt, därest kommunala myndigheter finge någon anledning att taxera upp strängare än nu de medborgare, som befinna sig vid existensminimum. Lägges härtill de 56,000, som mankerat för mantalspenningar, så ha vi all utsikt att, tack vare detta kommunala utskyldstreck, få en rösträtt, som blott *till namnet* är »allmän», men i verkligheten stänger ute, ytterst helt enkelt för fattigdoms skull, *hundra tusentals* svenska medborgare.

Krafvet på *fullgjord värnplikt* är sedan 1901 års härordningsbeslut sammankoppladt med vår rösträttsfråga. Det torde med den tolkning justitieministern nu däråt gifvit knappt behöfva vålla nämnvärda olägenheter. Då det å andra sidan synes oss öfverflödigt, enär staten icke lär sakna utväg att sörja för att värnplikten blir fullgjord äfven utan att stadga något politiskt extra straff för de tredskande, ha vi likväl icke medtagit detta villkor i vårt förslag.

* * *

Men om sålunda efter vår mening den allmänna rösträttens princip i flera fall kringskurits och genom fordran på skatteplikt särskildt till kommunen alldeles uppgifvits i Kungl. Maj:ts förslag, så återstår mot detta ännu en invändning, som i mångas ögon torde ensam vara tillräckligt afgörande: Kungl. Maj:t föreslår, att vi skulle utbyta vårt nuvarande valsystem till Andra Kammaren mot *proportionella val*.

Den kommittéutredning, som Kungl. Maj:t låtit anställa om hur ett sådant valsystem hos oss skulle kunna anordnas, har visserligen utmynnat i ett med omsorg utarbetadt förslag, hvars tekniska detaljer vunnit mycket erkännande, äfven om grundade invändningar icke heller saknats

(t. ex. af fackmän som aktuarien Flodström och professor Charlier). Men därifrån är steget mycket långt till att påstå, att detta förslag, som Kungl. Maj:t i hufvudsak gjort till sitt, också skulle vara för våra förhållanden *lämpligt* att införa.

Den allmänna folkopinionen delar påtagligen icke alls justitieministerns belåtenhet öfver kommitténs valmetod. Det synes oss klart, att man i fråga om rösträttsreformens anordning måste fästa det allra största afseende vid att denna blir sådan, att folket verkligen *känner* sig ha omsider erhållit den medborgarrätt det så länge kräft. Man kan därvid ingalunda slå sig till ro, som Kungl. Maj:t synes göra, med att allmänheten icke heller på andra områden fullt förmår sätta sig in i en ny lagstiftnings detaljer. Den nya valrättens utöfning skulle ju angå alla, och ställes då valmannen inför en valmekanisk apparat, hvars sätt att funktionera han icke kan tillräckligt genomskåda, alstras själfallet ett mistroende, som får naturlig näring af den enkla betraktelsen, att alla dessa nya invecklade anordningar först skulle behöfvas, då rösträtten omsider blef *allmän*; så länge fåtalet ensamt valde, var enmanskretsar och enkelt majoritetsval det själfvalna valsättet.

Vi tro icke, att någon folkligt sinnad man skall vilja på allvar drifva den satsen, att man bör påtvinga svenska folket, vid dess viktigaste utöfvande af sin medborgarrätt, en valmetod, som folket icke känner och icke vill veta af. Det nu ifrågasatta systemet har aldrig förut hos oss tillämpats på något område af det offentliga lifvet, dess detaljer äro ju till och med fullständigt nykonstruerade. Hur högt man än må på vissa håll skatta dess förtjänster, måste väl dock medgifvas, att både förtjänster och fel äro för de blifvande valmännen obekanta, och att det stora flertalet af dessa följaktligen skola stå ganska villrådiga inför problemet, huru de skola kunna tillämpa det med bästa verkan för hvars och ens önsningar.

Justitieministern framhåller procedurans enkelhet för den enskilde valmannen. Men det är dock icke för att vinna nöjet att få lägga en valsedel i en urna, som rösträttsrörelsen gått öfver landet. Denna har syftat till att gifva menige man möjlighet att med röstsedeln göra sin politiska mening hörd; men kommittén och efter den justitieministern måste själfva erkänna, att efter deras system, med frihet att gå utom partilistorna, valmannen ej kan fullt beräkna verkan af den röstgifning han kanske af olika skäl fördelar rundt omkring på valsedelsfältet. Justitieministern synes föreställa sig att, »om blott hvarje valman vid namn-

understrykningen gifver uttryck åt sina personliga önskningar, skall valresultatet i sin helhet blifva tillfredsställande». Detta är en fullständig illusion. Tvärtom, underordna sig icke valmännen i stor utsträckning partidisciplinen och partiberäkningarna, så blir hela röstningen ett kaos med fullständigt oberäknelig utgång.

Äfven de som vilja tro, att det nu föreslagna proportionella valsättets metodik snart nog skulle ingå i folkmedvetandet, torde för öfrigt nödgas medgifva, att särskilda invändningar kunna göras mot systemets lämplighet vid sådana val, hvarom här är fråga. De stora valkretsarna, som särskildt i vissa delar af vårt land blefve nödvändiga, måste i hög grad försvåra den önskvärda personkänedommen om kandidater från andra delar af länet. En ringa oaktsamhet eller försummelse vid anmalingarna i början af den långvariga valproceduren kan för ett helt partis räkning faktiskt upphäfva hela valrätten. Och motsättningarna mellan land och stad, som man just ville undgå, skulle ganska visst i nästan hvarenda valkrets göra sig starkt gällande.

Man må emellertid tillmäta dessa och många andra *lämplighets*invändningar, som skulle kunna framdragas, större eller mindre betydelse efter olika principiell uppfattning om de proportionella valens önskvärdhet. Därom borde dock alla kunna enas, att en nödvändig förutsättning för att valsättet skall verka till rättvisa är, att det tillämpas *fullständigt*, sålunda t. ex icke så, som 1896 föreslogs, på blott en del af Andra Kammarens medlemmar.

Men alldeles samma afgörande invändning, för hvilken 1896 års förslag föll, att det bakom en mask af rättvisa dolde en verklig orättvisa, måste nu riktas mot Kungl. Maj:ts förslag. Fastän budgeten i vårt land, när kamrarne stanna i olika mening, fastställes genom gemensam votering, föreslår nu Kungl. Maj:t proportionella val endast till Andra Kammaren. Och dock borde väl äfven i Första Kammaren, för att tala med justitieministern, »allas berättigade intressen, så vidt ske kan, komma till sin rätt» — såvida man icke hellre vill anvisa åt en genom själfva valsättet så utpräglad representation för ett ensidigt förmögenhetsintresse en mera blygsam plats i författningen än att äga »i alla frågor lika behörighet och myndighet» med den af hela folket proportionellt valda Andra Kammaren.

Justitieministern åberopar för sin valmetod, utan att ge akt på den varnande erfarenhet som England visar, det ytterst tättbefolkade och i skarpt utpräglade partier splittrade Belgiens föredöme. Belgiens senat

har dock icke alls vår Första Kammares jämbördiga ställning — och därtill väljes den, alldeles som deputeradekammarén, *proportionellt*.

Justitieministern synes nästan hafva själf känt, att här är en Achilleshääl i hans förslag. Han motsätter sig endast helt svagt införandet af proportionsval äfven till Första Kammarén. Han uttrycker en förhoppning, att allt kan gå väl ändå, och han framhåller spörsmålet om sådana valsanordning som inveckladt — det är det hela. Då nu genom enskild motion frågan om proportionella val äfven till Första Kammarén redan dragits under Riksdagens pröfning, kunna vi för vår del lämna *den* utvägen till återställande af jämvikten i Kungl. Maj:ts förslag.

I stället tillåta vi oss att peka på den andra vägen till frågans lösning, i själfva verket den enklaste, därför att den begränsar hela problemet till en ny valkretsindelning för Andra-kammarvalen. *Enmanskretsarna* skulle då behållas (och införas där de nu icke finnas, i storstäderna) och i samband härmed *bostadsbandet* upphäfvast, så att valmännen må ha rätt att söka sina kandidater äfven utom sin egen ort. Man kan vara mycket viss om att denna rätt endast i undantagsfall, då särskildt starka skäl föreläge, skulle komma att verkligen tagas i anspråk, men för sådana fall bör den heller icke förvägrast. Erfarenheten har också visat, att *alla partier* ha samma intresse af att denna vidgning af valmännens rätt medgifves. Som en ur flere synpunkter önskvärd garanti mot att en minoritet vid flertalets splittring skulle tillsätta riksdagsman kunde därjämte, om så befinnes lämpligt, stadgas fordran på *absolut majoritet*, eljest omval.

Det är uppenbart, att ett sådant program för den allmänna rösträttens förverkligande skall redan genom sin enkelhet och sin nära anslutning till invanda former på helt annat sätt tilltala folkmeningen än projektet med proportionella val. Visserligen synes justitieministern hålla före, att efter en sådan ordning »Andra Kammaréns blifvande utseende skulle undandraga sig alla beräkningar». Han synes då hafva för tillfället glömt hvad han kort förut själf yttrat, att »med hänsyn till den lugna och besinningsfulla naturen hos vår till största delen på landsbygden bosatta befolkning torde hos oss faran för den allmänna rösträttens missbrukande vara vida mindre än i de flesta andra länder». Och de för många helt säkert öfverraskande officiella siffrorna om yrkesfördelningen inom vår blifvande valmanskår, med dess 300,000 gods- och hemmansägare, dess 130,000 arrendatorer och jordtorpare o. s. v. böra också ha lugnat många onödigt uppskrämda sinnen. Dessa siffror stå som en värtalig kommentar till vissheten därom,

att under *alla* valsystem de hittills i Andra Kammaren dominerande intressena alltid skola, äfven med verkligt allmän rösträtt, behålla sin vederbörliga representation.

Att nu framlägga förslag till landets uppdelning i enmanskretsar kan emellertid icke vara vår sak. Det är i högsta grad att beklaga, att icke Kungl. Maj:t, på samma gång de proportionella valens väg undersöktes, också sörjde för ett alternativt förslag, byggt på enmanskretsar. Men hvad som icke gjorts kan med lätthet medhinnas till nästa riksdag, den sista i perioden. Sker detta, så få kamrarne hvad de nu icke ha: möjlighet att verkligt jämföra framkomligheten samt de resp. fördelarne och olägenheterna på de bägge vägar, som vid den allmänna rösträttens införande naturligt erbjuda sig och som kunna betecknas sålunda: *antingen* enmanskretsar med bostadsbandets upphäfvande och eventuellt kraf på absolut majoritet — reformen då inskränkt till Andra Kammaren; *eller* proportionella val, men då rättvisligen till *båda* kamrarne, därest man icke vill genom andra grundlagsändringar stärka Andra Kammarens maktställning — i båda fallen alltså en mera omfattande reform. Därtill kommer, som konsekvens af *verklig* allmän rösträtt, utjämningen af städernas och landsbygdens representation.

Att rikets uppdelning i enmansvalkretsar alltid måste erbjuda vissa svårigheter, särskildt på grund af den gamla motsättningen mellan land och stad, vilja vi ingalunda förneka. Men icke ens justitieministern, som starkt framhåller den, vill påstå, att de äro öfvervinneliga. Visserligen måste man bryta med grundsatsen, att land och stad *alltid* skola välja hvar för sig. Men äfven om det då kan bli vanskligt nog att på enstaka punkter af valkartan rättvist afväga dessa bägge intressens kraf mot hvarandra, skulle det kunna hända, att denna uppgift dock till sist visar sig lättare än att ena motsatta önskningsar och synpunkter om en lösning på de proportionella valens ovissa grund.

Vi säga ovissa. Allas mening är väl, att vi denna gång skulle få en för en längre tid bestående lösning på den gamla stridsfrågan om rösträtten. Men kan det då verkligen vara klokt att bygga det hela på ett hos oss alldeles opröfvadt valsystem, hvars verkan kanske blir i praktiken sådan, att inom få år landets allmänna mening befallande fordrar dess borttagande?

Då det vore högst önskvärdt och för stämningen i landet lugnande, om Riksdagen redan i år kunde fastslå den allmänna rösträttens princip,

lämnande åt nästa års Riksdag frågan om dess anordning (valkretsindelning o. dyl.), tillåta vi oss, på grund af det nu anförda, att föreslå,

att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts förslag i öfrigt, måtte som hvilande till grundlagsenlig behandling för sin del antaga följande förslag till ny lydelse af § 14 riksdagsordningen (förändrad lydelse af § 17 i Kungl. Maj:ts förslag):

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjuguetå års ålder, dock ej

a) den som står under förmynderskap eller är försatt i konkurstillstånd;

b) den som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hustru eller minderårigt barn; dock att tillfälligt understöd, som lämnats på grund af sjukdom eller oförvållad arbetslöshet, icke medför valrättens förlust.

Stockholm den 23 februari 1904.

Hjalmar Branting.

F. W. Thorsson.

Nils Persson.

Viktor Larsson.
